

Perem proti válce

ROZHOVOR S E. M. REMARQUEM

„Na západní frontě klid“ je pravděpodobně nejčtenější protiválečný román naší literatury. Ale jeho autor, Erich Maria Remarque, je jako soukromá osoba skoro neznámý.

Od roku 1935 žije ve Švýcarsku v rozkošné vilce, na břehu jezera Maggiore a deset let již neposkytl nikomu rozhovor.

Proto jsem byl trochu nervozní, když mě jeho hospodyně zavedla na terasu, kde mě E. M. Remarque přivítal.

Díval jsem se přes nádhernou hladinu jezera na horské panoráma a zeptal jsem se ho, co ho přivedlo na toto půvabné místo.

„Je to už strašně dálno. Nechtěl jsem žít s Hitlerem v jedné zemi; a proto jsem opustil vlast v roce 1931, dlouho předtím, než se nacisté dostali k moci. Dva roky nato jsem byl zbaven německého občanství. Ale v roce 1935 pro mne Hitler poslal a žádal mě, abych se vrátil. V té době jsem byl jediným známým německým autorem, který nebyl ani žid, ani neměl za ženu židovku. Potřebovali mě pro svou propagandu. Odmítl jsem vysoké postavení, které mi nabízeli, a místo toho jsem si kupil tu vila na břehu jezera Maggiore. Příliš volně jsem se však pohybovat nemohl, protože jsem neměl platný pas. Bylo mi však nabídnuto československé občanství a později americké. Stal jsem se tedy americkým občanem.“

Román „Na západní frontě klid“ byl okamžitým úspěchem a vynesl autorovo jméno na literární scénu. Nebylo to však jeho první dílo.

„Jako mladý novinář jsem napsal různé novely a povídky, ale nerad bych o nich mluvil, protože nebyly úspěšné. Opravdu nemám vztah k žádné ze svých skončených knih. Na každé pracuji velmi intenzivně — někdy ji přepisuji pětkrát i osmkrát, některé kapitoly až 25krát, a často jen

proto, abych je nepatrně pozměnil — ale pak už je nechci vidět. Jediná kniha, kterou jsem psal skoro bez konceptu, byla „Na západní frontě klid“. Její napsání mi trvalo pouze čtyři týdny.“

Co způsobilo její mimořádný úspěch?

„Psal jsem ji deset let po první světové válce, kterou jsem prožil na západní frontě jako mladý voják. Trvalo mi deset let, než jsem ztrávil všechny zážitky; deset let, kdy se stále mluvilo o válce. Pak jsem sedl a napsal knihu. A její úspěch? Možná, že je v jejím naturalismu a prostotě, což bylo tehdy v literatuře nezvyklé. Možná, že je to v tom, že ličí generaci, která byla zničena válkou, přestože unikla smrti. Tito lidé přesně nevěděli, co si mají počít se svými životy. Byli šťastní, že válku přežili, ale byli zklamáni, že se svět nezměnil. Místo aby mysleli na život a budoucnost, přemýšleli o smrti.“

Měl jste v úmyslu varovat před novou válkou?

„Jistě, ale nechtěl jsem ji vykládat. Příběh sám měl vyjádřit, co jsem si myslel. Příš všechny své knihy jeviště technikou. Je to řada dialogů, bez rozvláčných a nudných popisů. Pokouším se psát hutně a obvykle škrtám spojovací texty. Při psaní často užívám první osoby, a tím se výhýbám nutnosti autorských výkladů.“

Domnívám se, že to není snadná technika.

„Rekl jsem již, že neplší snadno. Důkazem toho je poměrně malý počet knih, které jsem napsal. Dohromady asi deset. Úkol autora, jehož první kniha byla úspěšná, je ještě nesnadnější, než práce spisovatele, na jehož pokrok a vývoj mohou dozírat kritikové. Spisovatel, který získá rychlou popularitu, je málokdy ušetřen závisti svých kolleg. Proto mezi mými přáteli byste těžko našel literáta,

Vzhledem k úspěchu románu „Na západní frontě klid“ je překvapující slyšet od E. M. Remarqua, že byl odmítnut prvním nakladatelem slovy: „To nikdo nebude číst!“

„Brána vítězství“ měla tentýž osud. Byla odmítnuta slovy: „Lidé nechtějí číst stále o téma.“

Opakovalo se to i u jeho třetí knihy „Čas žít, čas umírat“.

„Chápal jsem je,“ říká, „Bylo by jen logické, kdyby lidé odmítali moje knihy, které obsahují stále stejná téma — emigraci, koncentrační tábory, válku. Přesto myslím, že je nutné připomínat lidem tyto hrůzy. Zvláště mladým, kteří toto všechno znají pouze z doslechu.“

Jak jste mohl umístit děj celého románu do koncentračního tábora, když jste nepoznal jeho atmosféru a nikdy jste tam sám nebyl?

„Existuje bohatá literatura o koncentračních táborech a

mnoho očitých svědků, kteří mi o těchto hrůzách vyprávili. Nebyl bych spisovatelem, kdybych nebyl schopen o těchto hrůzách psát. Samozřejmě, že se nepokouším tlumočit prostředí koncentračních táborů jako reportér, ale chci ukázat boj člověka o život v nelidských podmínkách.

Vezměte si například mého vězně z koncentračního tábora. Ztratil své jméno a stal se pouhým číslem. To je jeho jediný prostředek úniku, protože musel zapomenout na svou minulost. V této atmosféře je paměť vražednější než smrt. Skončil svůj život již dávno předtím. Když přijde okamžik jeho smrti, když čeká, že bude vyveden z cely a zabít, když však uplyne dlouhý čas a nikdo nepřichází, vzplane v něm jiskra naděje. V této chvíli se náhle vzbouří proti svému číslu a ptá se poprvé: „Proč jsem jen číslo, jsem přece lidský tvor se jménem!“ A vzpomene si na své jméno poprvé za dlouhý čas.“ (x)

Perem proti válce

Nova Sloboda ()

25.07.1970, Seite 3

Original:

Signatur: R-A 2.1.027

Perem proti válce

Rozhovor s E. M. Remarque

»Na západní frontě klid« je pravděpodobně nejčtenější protiválečný román naší literatury. Ale jeho autor, Erich Maria Remarque, je jako soukromá osoba skoro neznámý.

Od roku 1935 žije ve Švýcarsku v rozkošné vilce, na břehu jezera Maggiore a deset let již neposkytl nikomu rozhovor.

Proto jsem byl trochu nervózní, když mě jeho hospodyně zavedla na terasu, kde mě E. M. Remarque přivítal.

Díval jsem se přes nádhernou hladinu jezera na horské panoráma a zeptal jsem se ho, co ho přivedlo na toto půvabné místo.

»Je to už strašně dávno. Nechtěl jsem žít s Hitlerem v jedné zemi, a proto jsem opustil vlast v roce 1931, dlouho předtím, než se nacisté dostali k moci. Dva roky nato jsem byl zbaven německého občanství. Ale v roce 1935 pro mne Hitler poslal a žádal mě, abych se vrátil. V té době jsem byl jediným známým německým autorem, který nebyl ani žid, ani neměl za ženu židovku. Potřebovali mě pro svou propagandu. Odmitl jsem vysoké postavení, které mi nabízeli, a místo toho jsem si koupil tuto vilu nu břehu jezera Maggiore. Příliš volně jsem se však pohybovat nemohl, protože jsem neměl platný pas. Bylo mi však nabídnuto československé občanství a později americké. Stal jsem se tedy americkým občanem.«

Román »Na západní frontě klid« byl okamžitým úspěchem a vynesl autorovo jméno na literární scénu. Nebylo to však jeho první dílo.

»Jako mladý novinář jsem napsal různé novely a povídky, ale nerad bych o nich mluvil, protože nebyly úspěšné. Opravdu nemám vztah k žádné ze svých skončených knih. Na každé pracuji velmi intenzivně – někdy ji přepisuji pětkrát i osmkrát, některé kapitoly až 25krát, a často jen proto, abych je nepatrнě pozměnil – ale pak už je nechci vidět. Jediná kniha, kterou jsem psal skoro bez konceptu, byla »Na západní frontě klid«. Její napsání mi trvalo pouze čtyři týdny.«

Co způsobilo její mimořádný úspěch?

»Psal jsem ji deset let po první světové válce, kterou jsem prožil na západní frontě jako mladý voják. Trvalo mi deset let, než jsem ztrávil všechny zážitky; deset let, kdy se stále mluvilo o válce. Pak jsem sedl a napsal knihu. A její úspěch? Možná, že je v jejím naturalismu a prostotě, což bylo tehdy v literatuře nezvyklé. Možná, že je to v tom, že líčí generaci, která byla zničena válkou, přestože unikla smrti. Tito lidé přesně nevěděli, co si mají počít se svými životy. Byli šťastní, že válku přežili, ale byli zklamáni, že se svět nezměnil. Místo aby mysleli na život a budoucnost, přemýšleli o smrti.«

Měl jste v úmyslu varovat před novou válkou?

»Jistě, ale nechtěl jsem ji vykládat. Příběh sám měl vyjádřit, co jsem si myslел. Píši všechny své knihy jevištění technikou. Je to řada dialogů, bez rozvláčných a nudných popisů. Pokouším se psát hutně a obvykle škrtám spojovací texty. Při psaní často užívám první osoby, a tím se vyhýbám nutnosti autorských výkladů.«

Domnívám se, že to není snadná technika.

»Řekl jsem již, že nepíši snadno. Důkazem toho je poměrně malý počet knih, které jsem napsal. Dohromady asi deset. Úkol autora, jehož první kniha byla úspěšná, je ještě nesnadnější, než práce spisovatele, na jehož pokrok a vývoj mohou dozírat kritikové. Spisovatel, který získá rychlou popularitu, je málokdy ušetřen závisti svých kolegů. Proto mezi mými přáteli byste těžko našel literáta.«

Vzhledem k úspěchu románu »Na západní frontě klid« je překvapující slyšet od E. M. Remarqua, že byl odmítnut prvním nakladatelem slovy: »To nikdo nebude číst!«

»Brána vítězství« měla tentýž osud. Byla odmítnuta slovy: »Lidé nechtějí číst stále o témaž.«

Opakovalo se to i u jeho třetí knihy »Čas žít, čas umírat«.

»Chápal jsem je,« říká. »Bylo by jen logické, kdyby lidé odmítali moje knihy, které obsahují stále stejná téma – emigraci, koncentrační, tábory, válku. Přesto myslím, že je nutné připomínat lidem tyto hrůzy. Zvláště mladým, kteří toto všechno znají pouze z doslechu.«

Jak jste mohl umístit děj celého románu do koncentračního tábora, kdzž jste nepoznal jeho atmosféru a nikdy jste tam sám nebyl?

»Existuje bohatá literatura o koncentračních táborech a mnoho ošitych svědků, kteří mi o těchto hrůzách vyprávěli. Nebyl bych spisovatelem, kdybych nebyl schopen o těchto hrůzách psát. Samozřejmě, že se nepokouším tlumočit prostředí koncentračních táborů jako reportér, ale chci ukázat boj člověka o život v nelidských podmírkách.

Vezměte si například mého vězně z koncentračního tábora. Ztratil své jméno a stal se pouhým číslem. To je jeho jediný prostředek úniku, protože musel zapomenout na svou minulost. V této atmosféře je paměť vražednější než smrt. Skončil svůj život již dávno předtím. Když přijde okamžik jeho smrti, když čeká, že bude vyveden z cely a zabit, když však uplyne dlouhý čas a nikdo nepřichází, vzplane v něm jiskra naděje. V této chvíli se náhle vzbouří proti svému číslu a ptá se poprvé: »Proč jsem jen číslo, jsem přece lidský tvor se jménem!« A vzpomeňte si na své jméno poprvé za dlouhý čas.«

(x)

Original:
Signatur: R-A 2.1.027

Schreiben gegen den Krieg

Interview mit E. M. Remarque

»Im Westen nichts Neues« ist wahrscheinlich der meistgelesene Antikriegsroman in unserer Literatur. Aber sein Autor, Erich Maria Remarque, ist als Privatperson fast unbekannt. Er lebt seit 1935 in einer schönen Villa am Ufer des Lago Maggiore in der Schweiz und hat seit zehn Jahren niemandem mehr ein Interview gegeben.

Deshalb war ich etwas nervös, als mich seine Haushälterin auf die Terrasse führte, wo mich E. M. Remarque begrüßte.

Ich schaute über die schöne Oberfläche des Sees auf das Bergpanorama und fragte ihn, was ihn an diesen bezaubernden Ort gebracht habe.

»Es ist lange her. Ich wollte nicht mit Hitler in einem Land leben, also verließ ich 1931 meine Heimat, lange bevor die Nazis an die Macht kamen. Zwei Jahre später wurde mir die deutsche Staatsbürgerschaft entzogen. Aber 1935 schickte Hitler nach mir und bat mich, zurückzukehren. Zu dieser Zeit war ich der einzige bekannte deutsche Autor, der weder Jude noch jüdisch war. Sie brauchten mich für ihre Propaganda. Ich lehnte die hohe Position ab, die sie mir anboten, und kaufte stattdessen diese Villa am Ufer des Lago Maggiore. Ich konnte mich jedoch nicht zu frei bewegen, da ich keinen gültigen Reisepass hatte. Mir wurde jedoch die tschechoslowakische Staatsbürgerschaft und später die amerikanische Staatsbürgerschaft angeboten. Also wurde ich amerikanischer Staatsbürger.«

Der Roman »Im Westen nichts Neues« war ein sofortiger Erfolg und brachte den Namen des Autors in die Literaturszene. Es war jedoch nicht seine erste Arbeit.

»Als junger Journalist habe ich verschiedene Kurzgeschichten und Erzählungen geschrieben, aber ich möchte nicht darüber sprechen, weil sie nicht erfolgreich waren. Ich habe wirklich nichts mit meinen fertigen Büchern zu tun. Ich arbeite sehr intensiv an jedem einzelnen – manchmal schreibe ich es fünf oder acht Mal um, einige Kapitel bis zu 25 Mal, und oft nur, um sie leicht zu ändern – aber dann möchte ich sie nicht mehr sehen. Das einzige Buch, das ich fast ohne Konzept schrieb, war »Im Westen nichts Neues«. Ich habe nur vier Wochen gebraucht, um es zu schreiben.«

Was hat den außerordentlichen Erfolg verursacht?

»Ich habe es zehn Jahre nach dem Ersten Weltkrieg geschrieben, den ich als junger Soldat an der Westfront erlebt habe. Ich habe zehn Jahre gebraucht, um all meine Erfahrungen zu verarbeiten. Zehn Jahre, als noch von Krieg die Rede war. Dann setzte ich mich und schrieb ein Buch. Und der Erfolg? Vielleicht liegt es an seinem Naturalismus und seiner Einfachheit, die zu dieser Zeit in der Literatur ungewöhnlich waren. Vielleicht soll es eine Generation beschreiben, die durch den Krieg zerstört wurde, obwohl sie dem Tod entkommen ist. Diese

Menschen wussten nicht genau, was sie mit ihrem Leben anfangen sollten. Sie waren froh, den Krieg überlebt zu haben, waren aber enttäuscht, dass sich die Welt nicht verändert hatte. Anstatt über das Leben und die Zukunft nachzudenken, denken sie über den Tod nach.«

Wollten Sie vor einem neuen Krieg warnen?

»Sicher, aber ich wollte es nicht erklären. Die Geschichte selbst sollte ausdrücken, was ich dachte. Ich schreibe alle meine Bücher für die Bühne. Es ist eine Reihe von Dialogen ohne lange und langweilige Beschreibungen. Ich versuche, dicht zu schreiben und lösche normalerweise Verbindungstexte. Ich benutze beim Schreiben oft die erste Person, um die Notwendigkeit von Autoreninterpretationen zu vermeiden.«

Ich denke nicht, dass es eine einfache Technik ist.

»Ich habe bereits gesagt, dass ich nicht einfach schreibe. Ein Beweis dafür ist die relativ geringe Anzahl von Büchern, die ich geschrieben habe. Insgesamt ungefähr zehn. Die Aufgabe eines Autors, dessen erstes Buch erfolgreich war, ist noch schwieriger als die Arbeit eines Schriftstellers, dessen Fortschritt und Entwicklung von Kritikern überwacht werden kann. Ein Schriftsteller, der schnell an Popularität gewinnt, wird selten vom Neid seiner Kollegen verschont. Deshalb würden Sie unter meinen Freunden kaum einen Schriftsteller finden.«

Angesichts des Erfolgs des Romans »Im Westen nichts Neues« ist es überraschend, von E. M. Remarque zu hören, dass er vom ersten Verlag abgelehnt wurde und hörte: »Niemand wird ihn lesen!«

»Arc de Triomphe« hatte das gleiche Schicksal. Es wurde abgelehnt, indem sie sagten: »Die Leute wollen nicht die ganze Zeit über dasselbe lesen.«

Dies wurde bei seinem dritten Buch »Zeit zu leben und Zeit zu sterben« wiederholt.

»Ich habe sie verstanden«, sagt er. »Es wäre nur sinnvoll, wenn die Leute meine Bücher ablehnen würden, die immer noch dieselben Themen enthalten – Auswanderung, Konzentration, Lager, Krieg. Trotzdem denke ich, dass es notwendig ist, die Menschen an diese Schrecken zu erinnern. Besonders junge Leute, die das alles nur vom Hörensagen wissen.«

Wie könnten Sie die Handlung des gesamten Romans in ein Konzentrationslager bringen, wenn Sie die Atmosphäre nicht kennen und nie alleine dort waren?

»Es gibt eine Fülle von Literatur über Konzentrationslager und viele überlebende Zeugen, die mir von diesen Schrecken erzählt haben. Ich wäre kein Schriftsteller, wenn ich nicht über diese Schrecken schreiben könnte. Natürlich versuche ich nicht, das Umfeld von Konzentrationslagern als Reporter zu interpretieren, aber ich möchte den Kampf eines Menschen um das Leben unter unmenschlichen Bedingungen zeigen.

Nehmen Sie zum Beispiel meinen Gefangenen aus einem Konzentrationslager. Er verlor seinen Namen und wurde eine bloße Nummer. Dies ist sein einziges Fluchtmittel, weil er seine Vergangenheit vergessen musste. In dieser Atmosphäre ist die Erinnerung mörderischer als der Tod. Er hat sein Leben lange zuvor beendet. Wenn der Moment seines Todes kommt, wenn er darauf wartet, aus der Zelle genommen und getötet zu werden, aber nach einer langen Zeit und niemand kommt, wird sich ein Funke Hoffnung in ihm entzünden. In diesem Moment rebelliert er plötzlich gegen seine Nummer und fragt zum ersten Mal: ›Warum bin ich nur eine Nummer; ich bin ein Mensch mit einem Namen!‹ Und er erinnert sich zum ersten Mal seit langer Zeit an seinen Namen.«